

### **Література:**

1. Про селянське (фермерське) господарство: Закон України від 20.12.1991 р № 2009[Текст] // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – №14. – Ст. 186.
2. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973 [Текст] // Відом. Верхов. Ради України, – 2003. – №45. – Ст. 363.

***В.О. Костенко***

*здобувач кафедри земельного та аграрного права  
Національного юридичного університету  
імені Ярослава Мудрого*

### ***ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ***

Методологія сучасної юриспруденції запозичила термін «механізм» із технічних наук, оскільки процес ускладнення суспільних відносин викликав нагальну потребу дослідження різних за своєю сутністю процесів у їх взаємодії.

Термін «механізм» стосовно правових процесів особливо часто став використовуватись в наукових працях, присвячених економіко-правовим процесам соціалізму в 60-х роках ХХ століття і не дивлячись на відносну новизну такого його застосування, став досить швидко популяризуватись. Так, Л.І. Абалкін відзначив складну структуру господарського механізму і виділив її структурні підрозділи:

- форми організації суспільного виробництва (розподіл праці, спеціалізація виробництва, його розміщення та інші форми, внаслідок удосконалення яких суспільство впливає на розвиток виробничих сил і забезпечує підвищення ефективності їх використання);

- форми виробничих зв'язків, завдяки яким здійснюється обіг засобів виробництва відповідно до положень чинного законодавства;

- структура, форми і методи планування і управління господарською діяльністю, які варто розділяти на економічні, правові і соціально-психологічні;

- сукупність економічних важелів і правових стимулів впливу на виробництво в цілому і учасників господарської діяльності, за допомогою яких забезпечується злагоджена господарська діяльність.

Не дивлячись на тривале застосування категорії «механізм» у вітчизняній юриспруденції, вона, все ж, не втратила свого вихідного економічного змісту, проте стало увійшла до теорії правової науки з певною трансформацією сутності та змісту як механізм правового регулювання і розуміється як система правових засобів, за допомогою яких здійснюється упорядкованість суспільних відносин відповідно до цілей і задач правової держави. Для розуміння сутності економіко-правового механізму використання і охорони земель варто звернути увагу на теоретичну структуру механізму правового регулювання, до якої традиційно входять:

- норми права, які встановлюють загальні і юридично обов'язкові правила поведінки тих учасників суспільних відносин, які перебувають у сфері правового регулювання. Вони викладаються в різних за своєю юридичною силою нормативно-правових актах, не втрачаючи при цьому своєї загальнообов'язковості. Визначально регулюючий вплив норми права на суспільні відносини полягає в тому, що вона, по-перше, визначає коло суб'єктів, на яких поширюється її дія; по-друге, формулює обставини, при яких дані суб'єкти керуються її розпорядженнями; по-третє, розкриває зміст самого правила поведінки; по-четверте, встановлює заходи юридичної відповідальності за порушення зазначених правил.

Таким чином, норма права виступає центральним і основоположним елементом механізму правового регулювання, що визначає його основу та напрямки правової поведінки, які програмується в реальних суспільних відносинах. У юридичній науці і практиці правові норми зовсім справедливо вважаються нормативною основою механізму правового регулювання, так як в них сформульована та модель суспільних відносин, яка відповідає потребам і інтересам громадянського суспільства і правової держави. Втілення розпоряджень правових норм у поведінці учасників суспільних відносин здійснюється через інші елементи механізму правового регулювання;

- правовідносини як найважливіший і необхідний елемент реального буття права. У ньому загальні, знеособлені права і обов'язки, закріплені в нормах права, перетворюються в конкретні і взаємопов'язані права та обов'язки індивідуальних суб'єктів (осіб чи організацій), відповідно до яких останні повинні погоджувати свою поведінку. Правовідносини встановлюють персональну міру можливої і належної поведінки учасників суспільних відносин;

- акти реалізації юридичних прав і обов'язків як фактична поведінка суб'єктів правовідносин щодо здійснення їх прав та обов'язків. За допомогою цих актів досягається мети правового регулювання, задовольняються визначені законодавством інтереси осіб. При цьому, основними формами реалізації прав та обов'язків є використання наданих нормами права можливостей, виконання зобов'язуючого правового розпорядження, дотримання правових заборон. При неможливості самостійної реалізації суб'єктами права належних їм юридичних прав і обов'язків, держава в особі своїх компетентних органів здійснює правозастосовчу діяльність, покликану забезпечити їх повну реалізацію.

Чіткість і ефективність механізму правового регулювання суспільних відносин і правильна взаємодія його елементів залежить від належного тлумачення норм права і рівня правосвідомості суб'єктів правового регулювання. Глибоке розуміння і осмислення дійсного змісту правової норми, продуманість офіційних роз'яснень змісту чинного законодавства значно підвищують якість правового регулювання суспільного життя.

При цьому, варто зазначити, що генеральною метою правового регулювання є встановлення такого порядку в суспільному житті, який би максимально відповідав розпорядженням правових норм, закладеним в них принципам соціальної справедливості.

Що ж стосується механізму суто економічного регулювання земельних відносин, то останній характеризується системою заходів економічного впливу, спрямованих на реалізацію земельної політики держави, забезпечення прав землевласників і землекористувачів, встановлення платежів за землю, економічне стимулювання раціональної, та ефективного землекористування, введення економічних санкцій за нераціональне використання і погіршення екологічного стану земельних ділянок, на захист земель сільськогосподарського призначення від псування, зниження родючості ґрунтів.

Одним з основних важелів економічного регулювання земельних відносин є механізм плати за землю. З його допомогою держава впливає на економічні інтереси землевласників і землекористувачів, спонукаючи їх підвищувати ефективність використання землі, що знаходиться в їх розпорядженні.